

Draftverslag Wetenschappelijke Commissie VLIZ

- Zevende vergadering van de Klankbordgroep -

29 juni 2017

Verslaggever: Jan Seys

Aanwezig

Franky Bauwens (KWG Natuurpunt), Natalie Beenaerts (Universiteit Hasselt), Jan Bourgois (UGent), André Cattrijsse (VLIZ), Steven Dauwe (VLIZ), Annelies De Backer (ILVO), Kris De Baere (Hoge Zeevaartschool), Maarten De Rijcke (VLIZ), Alain De Wulf (UGent), Annemie Decostere (UGent), Stefanie Dekeyzer (VLIZ), Lisa Devriese (VLIZ), Gert Everaert (VLIZ), Fabricio Fiengo (SCK-CEN Studiecentrum voor Kernenergie), Troina Genyffer (VUB), Annelies Goffin (VLIZ), Jolien Goossens (VLIZ), Maurice Hoffmann (INBO), Colin Janssen (UGent, voorzitter), Liesbeth Lyssens (VLIZ), Pieter Mathys (POM West-Vlaanderen), Jan Mees (VLIZ, Algemeen directeur), Tina Mertens (VLIZ), Jonas Mortelmans (VLIZ), Marnix Pieters (Agentschap Onroerend Erfgoed), Hans Pirlet (VLIZ), Hans Polet (ILVO), Karen Rappé (VLIZ), Johan Robbens (ILVO), Svetlana Samsonova (Port of Antwerp), Jan Seys (VLIZ), Erik Thoen (UGent), Lennert Tyberghein (VLIZ), Eric Van den Eede (FMC), Tom Van der Stocken (VUB), David Van Rooij (UGent), Michiel Vandegheuchte (VLIZ), Annelies Vandebulcke (UGent), Thomas Vandorpe (VLIZ), Thomas Verleye (VLIZ), Frederic Vermeiren (Colruyt Group en De Blauwe Cluster vzw), Wim Versteeg (VLIZ), Toon Verwaest (Waterbouwkundig Laboratorium), Sofie Vranken (VLIZ)

Verwelkoming door de voorzitter

De voorzitter van de Wetenschappelijke Commissie heet de aanwezigen welkom en benadrukt het bijzondere karakter van deze jaarlijkse 'open' vergadering.

Verslag vergadering Wetenschappelijke Klankbordgroep 16 juni 2016

Onder de actiepunten van de vorige vergadering is aangegeven dat er terugkoppeling zou komen rond twee initiatieven: (1) JPI Oceans wordt binnenkort een internationale vzw naar Belgisch recht en start twee voor Vlaanderen belangrijke pilotacties, één rond munitiedumpsites (coördinatie Italië), een ander rond diepzeemijnbouw. Voor dit laatste initiatief trekt de Vlaamse regering 200.000 EUR uit. (2) Daarnaast is er weinig geëvolueerd in het dossier BONUS+. Binnen BONUS doen Baltische staten al jaren samen onderzoek. BONUS+ wil nu dit initiatief uitbreiden naar en met de Noordzee. Alle Noordzeestaten, m.u.v. het Verenigd Koninkrijk en Nederland, hebben al interesse betoond in een gedediceerde Noordzee enveloppe. BONUS+ zal binnen een twee jaar durende Europese CSA worden voorbereid. Hierin is VLIZ via EWI betrokken.

Goedkeuring agenda

De voorgestelde agenda wordt goedgekeurd.

Terugblik op de VLIZ-activiteiten 2016

Jan Mees licht de zeer diverse hoogtepunten van 2016 kort toe (zie Jaarboek VLIZ 2016).

Toekomstplannen Marien Station Oostende

André Cattrijsse, afdelingshoofd Onderzoeksinfrastructuur, geeft duiding bij de huidige bezetting en toekomstige uitbreiding van het Marien Station Oostende (MSO). De wensen van de Klankbordgroep worden ter plaatse bevestigd en ingewacht (zie **Bijlage**). Ten aanzien van de vraag wat de mogelijkheden zijn tot verblijfsaccommodatie op MSO, blijkt de Raad van Bestuur eerder weigerachtig te staan.

Toelichting van het nieuwe mandaat van het VLIZ

Het nieuwe mandaat van het VLIZ, ingegaan op 1 januari 2017, wordt geduid door Jan Mees.

Tijdens de vraagronde polst Maurice Hoffman of naast interdisciplinariteit ook transdisciplinariteit (met expliciete verwijzing naar Citizen Science en het werken met het brede publiek) zal worden nagestreefd. Jan Mees bevestigt dat VLIZ zijn verantwoordelijkheid zal opnemen zowel in de inter- als de transdisciplinaire sfeer. Ook samenwerking met niet-mariene groepen behoort hiertoe.

David Van Rooij vraagt of ook 'minder zoute' aspecten van het zeeonderzoek (bv. in meren) aan bod kunnen komen. Jan Mees antwoordt dat dit uitzondering zal blijven en dat de core bij het strikt mariene en kustgebonden verhaal blijft. Een verschuiving naar (zoetwater)merenonderzoek zou een opening vereisen naar een bestaand netwerk met zijn specifieke eigenheden.

Toelichting van het VLIZ Strategisch Plan 'Beleidsadvies Blauwe Economie'

Hans Pirlet, afdelingshoofd Beleidsinformatie, geeft toelichting bij het VLIZ Strategisch Plan 'Beleidsadvies Blauwe Economie'.

Toelichting bij de VLIZ onderzoeksagenda

Vanuit zijn functie als afdelingshoofd Onderzoek licht Michiel Vandegheuchte toe wat de plannen zijn en hoe het VLIZ deze nieuwe taakstelling vorm wil geven. Michiel geeft bijkomende duiding bij het mogelijke subthema exo-oceanen. Jan Mees vult aan dat er tussen de European Marine Board en de European Space Board een gezamenlijke werkgroep wordt voorbereid rond dit thema, om zo de oceanografische expertise binnen het ruimtevaartonderzoek optimaal te benutten, en vice versa.

Toelichting over de Vlaamse onderzoeksagenda

Directeur Jan Mees geeft toelichting bij de resultaten van een online bevraging naar welke onderzoeksthema's gewenst zijn binnen een Vlaamse onderzoeksagenda (uitgevoerd voorafgaand aan de vergadering). Hij belicht ook het vervolgproces om tot deze Vlaamse onderzoeksagenda te komen.

Vervolgens worden de aanwezigen in drie groepen verdeeld, en worden vier vragen bediscussieerd, gevolgd door terugkoppeling plenair. De vier vragen zijn:

- Q1: Zijn er belangrijke internationale documenten/programma's vergeten waar inspiratie kan worden uitgehaald?
- Q2: Zijn er thema's of onderwerpen die over het hoofd zijn gezien?
- Q3: Wat is het focusgebied van de mariene onderzoeksagenda voor Vlaanderen?
- Q4: Welk proces dient gevolgd te worden? Naar welke doelgroep wordt de consultatie gericht?

GROEP 1 (moderator Michiel Vandegehuchte)

- Q1:
 - o Update NFIV nodig
 - o EFARO jaarlijkse update onderzoeksagenda i.v.m. visserij en aquacultuur.
 - o IPBES (Biodiversity and Ecosystem Services), WHO, UN SDG
- Q2:
 - o Maritiem onderzoek, i.e. activiteiten mens op zee (bv. transport)
 - o Land-zee interactie, bv. in het kader van erfgoed, wetgeving.
 - o Thematisch versus toegepast/fundamenteel versus marien/maritiem versus zee/kust versus disciplines: historisch, geologisch, ecologisch, economisch, technologisch...
 - o Blue Technology: ontwikkeling apparatuur.
- Q3:
 - o Waar grenst de zee aan de landzijde? Neem ook landzijde mee.
 - o Voor globale problemen is het niet wenselijk om ons te beperken tot ons Belgisch deel van de Noordzee.
 - o Bezorgdheid dat er enkel een "mariene onderzoeksagenda" is op Vlaams niveau, geen "terrestrische" of "limnetische"
 - o Geografische focus laten afhangen van prioriteiten thema's (dus pas later)
- Q4:
 - o Academische sector: minstens alle individuele onderzoekers de kans geven om wetenschappelijk te reageren (starten bij MOG's, hier niet stoppen). Wetenschappelijke Commissie zal eerst zijn eigen onderzoeksdomein verdedigen.
 - o Breed publiek: cfr. symposium 'Het bos van de toekomst' met gerichte bevraging breed publiek; hierbij rekening houden met feit dat breed publiek wel een thema belangrijk kan vinden, maar geen notie heeft van wat er al aan onderzoeksmateriaal aanwezig is en welke onderzoeksvragen nog open zijn. Bevraging van de bevolking naar brede thema's is wel nuttig, maar je moet de brede bevolking niet vragen naar welk onderzoek nodig is, want daar hebben ze geen zicht op.

- Industrie en ngo's

GROEP 2 (*moderator Tina Mertens*)

- Q1:
 - International Geoscience Council
 - Seas-ERA project
 - IPCC
 - Deep sea frontiers (White paper)
- Q2:
 - Alfa-wetenschappen
 - Ingenieurswetenschappen
 - Onderzoek gerelateerd aan Noordzeeforum
 - VITO "first science technology innovation..."
- Q3:
 - Niet beperken tot BNZ, wel mogelijk basis leggen vanuit Noordzee, maar voor innovatie en educatie dient er buiten regio gekeken te worden bv. in drie lagen:
 - Noordzee onderzoek
 - Europese samenwerking met instituten of via netwerken (bv. Eurofleets)
 - Gerichte internationale samenwerking
 - Beschikbare infrastructuur hiervoor inzetten (bv. onderzoeksvaartuigen Simon Stevin en Belgica)
- Q4:
 - Voorstel om experts (vanuit verschillende disciplines wetenschap, beleid en industrie) per provincie te bevragen via face-to-face meetings in een soort VLIZ Ronde van Vlaanderen; belangrijk is om mensen met verschillende expertise en achtergrond samen te zetten en goede moderators te hebben
 - Daarna breed publiek bevragen (met aandacht voor duidelijk informeren wat zal worden gedaan met insteek en voor relevantie van hun bijdrage).

GROEP 3 (*moderator Jan Seys*)

- Q1:
 - Ook basisdocumenten uit 'maritieme' meenemen, bv. Ballastwater Conventie
 - Specifieke invalshoeken (bv. rond referentievlakken, rond koppeling aquacultuur en biodiversiteit,...)
- Q2:
 - Veel thema's genoemd die wel inpasbaar zijn binnen reeds afgebakende hoofdthema's (bv. sociologisch onderzoek, atmosfeer & oceaan, kustbescherming, antifouling, poolonderzoek, dierenwelzijn,...) of waarvoor specifieke aandacht gevraagd wordt (bv. vervuiling, verzuring, Paardenmarkt,...)
 - Aandacht voor fundamenteel onderzoek (niet enkel toegepast)!
 - Wetgevend onderzoek

- Interactie met het land (bv. verzilting, vervuiling landdeel,...)
- Maritiem onderzoek (bv. sustainable shipping)
- Q3:
 - Zeker niet beperken tot Belgisch deel Noordzee, wel minstens Noordzee & Baltische Zee (cfr BONUS+)
 - Moet er eigenlijk wel een focusgebied zijn?
 - Link met het land!
- Q4:
 - Buiten de “veilige grenzen” treden en ook breed publiek insteek laten geven (op doordachte wijze).

Voorzitter Colin Janssen onthoudt alvast de aandacht voor het maritieme en de nood om dit aspect binnen de diverse weerhouden hoofdthema's meer zichtbaar te maken. Ook het idee om naast klimaatmitigatie de opportuniteiten van adaptatie ('building with nature') te onderzoeken, wordt door de voorzitter als zinvol ontvangen. Naar het proces toe lijkt interesse te bestaan voor een brede bevraging bij het publiek en niet alleen online (maar bijvoorbeeld ook 'face-to-face'). Maurice Hoffman vindt het belangrijk om naar thema's te polsen bij het brede publiek, niet om het publiek te laten beslissen welk onderzoek hiervoor nodig is. De ervaring bij een soortgelijke bevraging over bossen ('het bos van de toekomst') leert dat je best zelf thema's en keuzemogelijkheden aanreikt. Ook andere voorbeelden (bevraging NIOZ Nederland, babbelbox UGent, ...) kunnen hier inspiratie bieden.

Jan Mees benadrukt dat hij zeer blij is met de gegeven insteek, een insteek die zal toestaan om een conceptnota te helpen ontwikkelen. Ook de land-zee interacties blijven een punt van aandacht. Daarnaast dienen de alfa- en gammawetenschappen mee te worden genomen als zichtbare domeinen (bv. Blue Gym) en moet er voldoende aandacht gaan naar het maritieme, zeker voor Vlaanderen als maritieme kennisregio. Hij juicht ook de gedifferentieerde bevraging toe van diverse doelpublieken en wil ze een aparte rol geven in dit proces. De juiste invulling van dit proces dient verder verfijnd te worden. Ook al komt de organisatie van het volledig vrije onderzoek toe aan FWO, het kan/mag niet worden geweerd uit een Vlaamse onderzoeksagenda. Jan Mees suggereert ook om in te haken op de scoping workshop die de European Marine Board in november 2017 organiseert in functie van 'Navigating the Future V' en de lijst thema's die hieruit voortkomt te gebruiken voor de publieke consultatie.

Kort overlopen informatieve bijlagen recente activiteiten, met kans tot vragen ter toelichting

Drie korte mededelingen:

- De volgende bijeenkomst van de Klankbordgroep zal in 2018 plaatsvinden in oktober in plaats van juni (cfr. verhinderingen vanwege examenperiode) en dit mogelijk in Gent (cfr. afstand).
- Er is voor het eerst een jaarverslag beschikbaar van de filantropie werking van het VLIZ.
- Daarbinnen fungeert de nieuwe VLIZ kledingscollectie als belangrijke fondsenwerver voor de VLIZ filantropie

Rondvraag en afsluiting van de vergadering

De voorzitter dankt de aanwezigen voor hun bijdragen en creativiteit, en nodigt iedereen uit tot de receptie in MSO.

BIJLAGE: Uitbreiding Marien Station Oostende: input uit de Klankbordgroep van de Wetenschappelijke Commissie (29/06/2017)

- Voldoende regenwateropvang ⇒ voor hergebruik voor ontzouting.
- Veiligheidstank voor opvang van gevaarlijke producten bij eventuele lekken of rampen.
 - ⇒ Ondergronds, die makkelijk weggehaald kan worden, onder zee met afloop
- Eventueel rail aan het plafond om zware dingen te verplaatsen.
- Mogelijkheid voor autopsie en gezondheidsonderzoek van aquatische organismen: autopsietafel, microscopen, koel- en vriesruimte, mogelijkheid stockage PMGE (= producten met gevaarlijke eigenschappen, bv. formaldehyde als fixatief voor weefsels, producten voor anesthesie en euthanasie...). Dus eigenlijk een multifunctionele laboruimte.
- Potentieel nuttig voor stockage van apparatuur voor metingen in de kustzone (strandgebied/kusthavens) door het HIC van het WL.
- (Tijdelijke) stockage monsters alvorens deze naar labo te brengen voor proeven.
- Verblijfsruimte voor (gast)wetenschappers om te overnachten.
- Meer experimentele ruimtes met zeewatertoevoer.
- Uitbreiding core storage tegen 2020 ⇒ voorzien grote toevoer cores van nieuw federaal onderzoeksvaartuig.
- Vergaderruimte/eetzaal/verblijfsmogelijkheden voor (20-tal) studenten tijdens veldstages op zee en/of strand.
- Slaaplocatie voor studenten en wetenschappers.
- Cafeteria.
- Technical Engineering Space ⇒ plaats voor ontwikkeling van sensoren.
- Imaging lab.
- Microscopieruimte voor onmiddellijke verwerking van stalen die niet gefixeerd kunnen worden.
- Stroomgoot (zie ook NIOZ Yrseke) ⇒ gedrag van organismen (dispersal) onder gecontroleerde water- en zelfs windcondities (ook sedimentatie-experimenten).
- Uitbouwen testfaciliteit microbieel geïnduceerde corrosie.
- Onderzoek naar de invloed van micro- en macrofouling op corrosiesnelheid.